

Тематична рубрика: 5 Соціальна педагогіка

УДК 364.4-051:005.25:364.4-053.9

ПРОФЕСІЙНІ ОBOB'ЯЗКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В РОБОТІ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

PROFESSIONAL LINKS OF SOCIAL PRACTICE IN ROBOTS WITH PEOPLE OF POKHILOGO VIKU

Моргай Лілія Анатоліївна,

доктор філософії,

доцент кафедри соціальної педагогіки

та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

У статті висвітлені професійні обов'язки соціального працівника у роботі з людьми похилого віку; описані професійні якості соціального працівника, які він має застосовувати у своїй практиці; розглянуті етичні принципи та особисті якості соціального працівника у роботі із зазначеною категорією населення; охарактеризовані особисті якості працівника у роботі з людьми похилого віку.

В Україні простежується багато проблем, які вимагають негайного їх вирішення. До когорти таких проблем, відноситься і питання про людей похилого віку. Дана проблематика пояснюється тим, що в Україні, та й загалом у світі, збільшується частка людей похилого віку.

В нашій країні, робота із зазначеною категорією населення займає перші «сходинки» у багатьох соціальних інститутів, різноманітних міжнародних програмах, які є актуальними для покращення рівня життя людей похилого віку. Нині, люди похилого віку (пенсіонери) становлять п'яту частину населення України.

Якщо брати до уваги статистичні дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, то особи у віці 60 до 74 років – це люди похилого віку;

особи які мають 75 – 89 років – старі люди; 90 років і старших – довгожителі.

Бачення, щодо значення людей похилого віку у суспільстві були викладені у принципах ООН, які були прийняті 1991 р. Зазначені принципи були спрямовані на соціальний захист людей похилого віку, а саме: забезпечення продуктами харчування, одягом, медичним наглядом, житлом, також, можливість брати участь людям похилого віку у розробці політичних питань, які торкаються їх благополуччя, можливість створювати власні організації та спілки.

Саме принципи Організації Об'єднаних Націй, стали поштовхом до висвітлення та вирішення питання стосовно людей похилого віку не тільки в Україні, а в світі.

Світова статистика свідчить, що 10% людей у світі відноситься до цієї категорії – категорії людей похилого віку. Згідно розрахунків ООН до 2050 року число людей похилого віку збільшиться вдвічі, а за даними Міністерства статистики України, у 2006 році літні люди, яким за 60 років склали – 20,1% кількості населення. До прогнозів Організації Об'єднаних Націй, кількість літніх людей у 2025 році складе – 26,3%, а в 2050 році – 38,1%.

Ключові слова: *соціальний працівник, професійна підготовка соціального працівника, професійні обов'язки соціального працівника, професійна етика, соціальне обслуговування, етика соціальної роботи, конструктивний підхід до людей похилого віку, готовність до професійної діяльності.*

The article highlights the professional responsibilities of a social worker in working with the elderly; describes the professional qualities of a social worker that he should apply in his practice; considered ethical principles and personal qualities of a social worker in working with this category of the population; the personal qualities of the employee in work with elderly people are characterized.

Currently, there is an increased interest in many social problems, one of which is working with the elderly. All this is due to the fact that the share of elderly people in our society is increasing.

In Ukraine, there are a lot of problems, which can lead to a secret version of it. Before the cohort of such problems, we are introduced to food about people who have been kidnapped. The problematic is given to explain the fact that at the suspension, at the party, at the sights, a small part of people who have been kidnapped are growing. In our country, the robot from the designated category of the population borrows the first "gatherings" from the social institutions, international programs, which are relevant for the reduced life of people who have been kidnapped. Nini, the people of the kidnapped vik (pensioneri) become a part of the population of Ukraine.

As brothers to respect the statistical data of the All-Holy Organization for the Protection of Health, the individuals from 60 to 74 years are people of the abducted; individuals that may be 75 - 89 years old are old people; 90 years of age and seniors - living residents.

Bachennya, which is often the value of people who have been kidnapped by the support of the United Nations principles of the United Nations, b. 1991. The assigned principle will be focused on the social zakist of people who have been kidnapped, and in the very same: protection by purging food, clothing, medical visualization, living. And also, the possibility of brotherhood is the fate of people who have been abducted from the political diet, as they work their way around in prosperity, the ability to open up the power of organizing and drinking.

The very principle of the Organization of the United Nations, has become a postage until the date of the delivery of food to hundreds of people who have been kidnapped, not only in Ukraine, but in the world.

World statistics show that 10% of people in the world belong to this category – the category of the elderly. According to UN estimates, the number of elderly people will double by 2050, and according to the Ministry of Statistics of Ukraine, in 2006 the elderly, who were 60 years old – 20.1% of the population.

According to the United Nations, the number of elderly people in 2025 will be – 26.3%, and in 2050 – 38.1%.

The social worker must have regulations governing the work of social services for the elderly; features of socialization and adaptation of the elderly; various methods and technologies of social work with the elderly.

Key words: social worker, professional training of a social worker, professional responsibilities of a social worker, professional ethics, social services, ethics of social work, constructive approach to the elderly, readiness for professional activity.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та виконує різноманітні види соціальної роботи. Він допомагає людям вирішувати проблеми, створюючи для цього необхідні ресурси, забезпечує взаємодію між людьми чи між людиною та середовищем в цілому, підвищує відповідальність організацій за людину [3, с. 181].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До когорти провідних науковців, які займаються вивченням діяльності соціального працівника з людьми похилого віку належать: В. Бойчелюк, Т. Коляда, М. Лукашевич, Т. Семигіна, О. Черепехіна, О. Краснова, О. Левінсон, Т. Смирнова, А. Ташченко, Є. Холостова та ін. Це пояснюється тим, що дана тема знаходиться у центрі досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Схарактеризувати основні соціальні проблеми зазначеної категорії населення; розкрити основні обов'язки соціального працівника у роботі з людьми похилого віку.

Мета статті – висвітлити професійні обов'язки соціального працівникам в роботі з людьми похилого віку.

Виклад основного матеріалу. Професійна підготовка соціальних працівників – це процес і результат оволодіння цінностями соціальної та

соціально-педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, вміннями й навичками, формування професійно важливих особистісних якостей, які є основою готовності до професійної соціально-педагогічної діяльності. Професійна підготовка це результат професійно-особистісного формування фахівця [3, с. 233].

Мета професійних обов'язків соціального працівника полягає у формуванні професійно компетентного, конкурентоздатного й мобільного фахівця шляхом створення сприятливих умов для усвідомленого професійного самовизначення, професійно-особистісного формування в системі різнорівневої професійної підготовки [3, с. 234].

Обов'язково соціальний працівник має володіти нормативно-правовими актами, що регламентують роботу закладів соціального обслуговування людей похилого віку; особливостями соціалізації та адаптації людей похилого віку; різноманітними методиками та технологіями соціальної роботи з людьми похилого віку; повинен враховуватись і закордонний досвід соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи; роботою закладів соціального обслуговування людей похилого віку; можливістю використовувати супервізію в процесі професійної діяльності [7].

Обов'язки соціального працівника – це надання моральної та правової підтримки незахищеним верствам населення, а саме людям похилого віку.

При виконанні своїх обов'язків соціальний працівник керується посадовою інструкцією. Розглянемо, яку інформацію вона повинна містити.

Соціальний працівник – це фахівець, який надає допомогу тим верствам населення, які її потребують: пенсіонерам, інвалідам, дітям-сиротам, дітям з неблагополучних сімей, біженцям та іншим особам, які її потребують.

Основним завданням соціальних працівників є сприяння незахищеним і мало захищеним верствам населення.

Щодо обов'язків, то соціальний працівник: відстежує і виявляє коло нужденних у допомозі осіб; намагається поліпшити матеріально-побутові умови їх життя; забезпечити соціально-правовий захист.

Крім бесід і консультацій, соціальний працівник здійснює регулярні виїзди на місця знаходження своїх підлеглих, в даному випадку людей похилого віку, спостерігає за їх життям і побутовими умовами.

Робота соціального працівника із зазначеною категорією населення передбачає наступні дії: придбання продуктів харчування, медикаментів, товарів повсякденного попиту, оформлення різних пільг, субсидій і т.д. Спеціаліст, який претендує на таку посаду, повинен мати загальні соціологічні знання, а також деякі прикладні, що включають в себе знання етики, соціології, педагогіки, економіки, права, медицини.

Працює соціальний працівник в школах, притулках, будинках для людей похилого віку, колоніях, центрах соціального обслуговування, комітетах соціального захисту, службах психологічної допомоги і т.д.

Професійний стандарт. Перш ніж говорити про те, що входить в посадові обов'язки соціального працівника, з'ясуємо, яким вимогам він повинен відповідати, якими навичками, знаннями та вміннями необхідно володіти.

Згідно із вимогами, для заміщення посади соціального працівника, необхідно відповідати таким вимогам: відсутність медичних протипоказань до роботи; наявність середньої професійної освіти або середньої загальної освіти за умови проходження стажування на робочому місці; проходження курсів з надання першої медичної допомоги; відсутність судимості за злочини.

Посадова інструкція працівника складається з урахуванням вимог зазначеного стандартом, та з наступних розділів: загальні положення; посадові обов'язки; права; відповідальність. Співробітники, яких стосується цей документ, повинні бути ознайомлені з його змістом під підпис.

Соціальний працівник повинен знати:

– основи законодавства, основні положення нормативних правових актів у сфері соціального обслуговування населення, державні стандарти соціального обслуговування населення;

– мати навички роботи із засобами комунікацій та зв'язку;

– правила внутрішнього трудового розпорядку організації, норми охорони праці, протипожежну безпеку;

– політику організації в області системи якості;

– регламенти міжвідомчої взаємодії та правила обміну професійною інформацією між фахівцями різних відомств;

– основи психології особистості і окремих категорій населення;

– прийоми надання невідкладної лікарської допомоги;

– санітарно-гігієнічні вимоги по догляду за громадянами, визнаними такими, що потребують соціальне обслуговування;

– організацію ведення домашнього господарства.

Соціальний працівник повинен володіти необхідними знаннями та вміннями, які відповідають професійному стандарту. Також, повинен забезпечувати конфіденційність отриманих в результаті діяльності відомостей про одержувача соціальних послуг.

Соціальний працівник призначається на посаду і звільняється з посади наказом директора організації відповідно до чинного законодавства.

Соціальний працівник підпорядковується директору організації.

До обов'язків соціального працівника з людьми похилого віку входить:

– виявлення осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації і які потребують соціального обслуговування;

– придбання і доставка додому продуктів харчування, в тому числі гарячих обідів; допомога в приготуванні їжі з продуктів;

– придбання і доставка додому промислових товарів першої необхідності;

– доставка води (для осіб, які проживають в приміщеннях без централізованого водопостачання);

– здача речей в прання, хімчистку, ремонт, отримання їх і доставка;

– сприяння в організації усунення несправностей і ремонту житлових приміщень (виклик сантехніка, електрика та інших необхідних працівників, пошук виконавців і допомогу в укладанні з ними цивільно-правових договорів на виконання відповідних робіт);

– організація прибирання житлових приміщень, в тому числі із залученням інших осіб (служб).

Соціальні працівники по догляду за людьми похилого віку обов'язково мають виконують таку допомогу:

– допомога в оплаті житла і комунальних послуг (заповнення квитанцій, оплата послуг через кредитні організації, організації житлово-комунального господарства, розрахунково-касові центри);

– сприяння в отриманні послуги «соціальне таксі»;

– сприяння в придбанні товарів і послуг в організаціях торгівлі, комунально-побутового обслуговування, транспорту, зв'язку та інших організаціях, що надають послуги населенню (оформлення заявок, сприяння в здійсненні доставки до місця проживання, при необхідності в робочий час супроводження клієнта в зазначені організації);

– допомога в написанні і прочитанні листів;

– сприяння в забезпеченні книгами, журналами, газетами (придбання та доставка додому, заповнення квитанцій на підписку);

– сприяння у відвідуванні кіно, театрів, виставок та інших культурних заходів (інформування про майбутні культурних заходах, придбання квитків, при необхідності в робочий час супровід при відвідуванні культурних заходів);

– організація роботи на присадибній ділянці, в тому числі із залученням інших осіб або служб (пошук виконавців і допомогу в укладанні

з ними цивільно-правових договорів на виконання відповідних робіт, залучення волонтерів, спонсорів).

Безперечно, робота соціального працівника не є легкою, вона потребує витримки, терпіння і приношення себе в жертву роботи.

Виявлення етичних принципів та особистісних якостей є необхідним для успішної професійної діяльності соціального працівника.

Етика соціальної роботи –це наука, що вивчає мораль, з'ясовує її розвиток та місце в системі суспільних відносин, аналізує її природу, характер і структуру за допомогою яких виражаються моральні принципи, норми, оцінки, правила поведінки [5].

Одним із головних принципів є терпимість, яка свідчить про культуру спілкування, про моральне кредо соціального працівника. Терпимість допомагає гуманізувати міжособистісні відносини, зробити їх більш людяними, доброзичливими [5].

Кожен професіонал, який працює з людьми даної категорії має добре усвідомлювати, як правильно підійти до людини не зашкодивши їй. Дослідники виділяють декілька підходів, які притаманні даній категорії населення, а обов'язком соціального працівника є конструктивний підхід. В свою чергу, конструктивний підхід – людина внутрішньо врівноважена, спокійна, задоволена емоційними контактами з іншими, критична щодо самої себе, терпима в стосунках з іншими. Людина сприймає старість як факт, що завершує професійну кар'єру, розглядає смерть як природне явище, не висловлюючи ані розпачу, ані жалю. Людина такого типу з довірою ставиться до усіх навколо, охоче приймає допомогу [5, с. 178].

Соціальний працівник несе відповідальність за: невиконання (неналежне виконання) своїх функціональних обов'язків, порушення правил внутрішнього трудового розпорядку, встановлених в організації; невиконання розпоряджень і доручень директора організації; за завдання матеріальної шкоди в межах, встановлених чинним законодавством; неякісне

надання послуг і ведення обліково-звітної документації; розголошення відомостей, що стали відомими у зв'язку з виконанням посадових обов'язків.

Соціальний працівник працюючи з людьми похилого віку має добре розуміти, як правильно підійти до людини не зашкодивши їй. Дослідники виділяють декілька підходів, які притаманні даній категорії населення, а обов'язком соціального працівника є їх знання.

Висновки. Отже, майбутній соціальний працівник повинен не лише бути кваліфікованим фахівцем своєї справи, але і добре володіти та застосовувати на практиці професійно-етичні норми та принципи професійної діяльності. Все це можна досягнути, якщо на достатньому рівні приділити увагу цій проблемі та спрямовувати максимум зусиль для того, щоб професійна підготовка була продуктивною. Соціальний працівник має чітко виконувати свої обов'язки, знати основні положення законодавства у сфері надання послуг людям похилого віку.

Перспективами подальших досліджень є робота соціального працівника з людьми, які зазнали насильства в сім'ї.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вступ до соціальної роботи : навчальний посібник [Семигіна Т. В., Мигович І. І., Грига І. М. та ін.]; за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. К. : Академвидав, 2005. 304 с.
2. Дубич К. Сучасна система надання соціальних послуг України. Київ, 2015. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/op=1&z=821>.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери: 2-е видання Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
4. Кривоконь Н. І. Соціально-психологічні особливості розвитку соціальних послуг людям літнього віку. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України [Електронний ресурс] / Н. І. Кривоконь. Проблеми сучасної психології. 2010. Вип. 8. 512 с. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspl/2010_8/822-828.pdf.

5. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: підручник. Київ, 2009. 367 с.

6. Олійник К. С. Професійна етика та спілкування в соціальній роботі. [Електронний ресурс]. Режим доступу : [file:///C:/Users/Downloads/Стаття%20Олійник%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Downloads/Стаття%20Олійник%20(4).pdf).

7. Павлишина Н. Зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3304.

8. Соціальна робота з людьми похилого віку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://works.doklad.ru/view/36xRDjtXwuQ.html>.

9. Шевчук Н. Специфіка соціальної роботи з людьми похилого віку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/597>.